

Milan Ducháček

Václav Chaloupecký

Hledání československých dějin

Václav Chaloupecký

Hledání československých dějin

PhDr. Milan Ducháček, Ph.D.

Recenzovali:

prof. PhDr. Petr Čornej, DrSc.

prof. PhDr. Ivan Hlaváček, CSc.

Vydala Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum

Redakce Kamila Veselá

Grafická úprava Jan Šerých

Na obálce rektorský portrét Václava Chaloupeckého z roku 1937

Sazba DTP Nakladatelství Karolinum

Vydání první

© Univerzita Karlova v Praze, 2014

© Milan Ducháček, 2014

ISBN 978-80-246-2482-2

ISBN 970-80-246-2598-0 (online : pdf)

Univerzita Karlova v Praze
Nakladatelství Karolinum 2014

<http://www.cupress.cuni.cz>

„Život je složitější, než chce být obraz jeho...“

Josef Pekař Kamilu Kroftovi, 14. 6. 1930

„Mně osud tak nějak předurčil, abych šel ve stopách Pekařových. Ač vlastně nikdy to nebylo v mém vlastním vědeckém a pracovním programu.“

Václav Chaloupecký Jaroslavu Ludvíkovskému, 15. 4. 1950

„Und wenn du lange in einen Abgrund blickst, blickt der Abgrund auch in dich hinein.“

Friedrich Nietzsche, Jenseits von Gut und Böse, Aph. 146

“There is only what we might call the-past-as-history. (...) If we accept that we all have epistemological choices open to us, that we make ontological pre-judgements, and that we have methodological preferences, then there is no privileged or ‘right’ route to the past.”

Alun Munslow on Keith Jenkins, 2002

“But the Mirror will also show things unbidden, and those are often stranger and more profitable than things which we wish to behold. What you will see, if you leave the Mirror free to work, I cannot tell. For it shows things that were, and things that are, and things that yet may be. But which it is that he sees, even the wisest cannot always tell. Do you wish to look?”

John Ronald Reuel Tolkien, Lord of the Rings

Obsah

Předmluva	9
I. Z anarchisty knížecím archivářem	13
Dětenické milieu	15
Mezi buřiči, maltézskými rytíři a cukrovou řepou	18
Gollovým žákem a knížecím lokajem	32
II. Kde žije bratr můj...	101
Maximum, kterého bylo možno dosáhnout. Centralizace slovenského archivnictví a archivní rozluka s Maďarskem	103
Spiritus agens historického semináře Univerzity Komenského	125
„Slováci budú prinútení žiadať dôrazným spôsobom, aby slovenská mládež bola zbavená takéhoto učiteľa.“ Staré Slovensko a československé dějiny	171
III. Má láska patří středověku a gotickému Janu z Dražic	253
Středověcí osvícenci. Husitství v díle Václava Chaloupeckého	255
V pavučině syntéz a legendistiky. Rektorem v čase soumraku československé demokracie	292
IV. Boj o Pekařovu stolicí	345
Vladyka Dětenický z Dědic	347
Vytržení z kořenů. Dětenická coda	385
V. Závěr	397
Závěr	399

VI. Outro	409
Václav Chaloupecký: osobnostní monografie jako problém a výzva	411
Pramenná základna	428
Sekundární literatura	433
Seznam zkratk	440
Ediční poznámka	441
Seznam pramenů a literatury	442
Bibliografie prací Václava Chaloupeckého	488
Seznam vyobrazení	497
Resumé	503
Jmenný rejstřík	507

Předmluva

Na sklonku října 2013, krátce před polednem, mi Petr Čornej zaslal lektorský posudek textu této knihy, datovaný „v den 95. výročí vzniku Republiky československé“. Na mysli mi v tu chvíli opět vytanul večer, kdy jsem před deseti lety společně s ním, mou nynější ženou a několika přáteli ze studií seděl v kavárně Kolíbka v Řeznické ulici a popíjel nepasterovaný ležák z kraje mé rodné Vysočiny. Nedlouho předtím jsem na pražské pedagogické fakultě obhájil rigorózum s česko-slovenskou tematikou a přemýšlel nad tím, zda má smysl pokračovat v dalším bádání v rámci doktorského studia. A tehdy Petr Čornej, vědom si mých archivních sond do dějin bratislavské univerzity za první republiky, nadhodil: „A co třeba Václav Chaloupecký?“

Veděl jsem toho tehdy o Václavu Chaloupeckém asi tolik, co každý pozornější posluchač přednášek z historiografie: žák a pokračovatel Josefa Pekaře, kterému pro jeho názory na vztah Čechů a Slováků nemohou na Slovensku mnozí přijít na jméno a kterého v Čechách opomíjejí v domnění, že se věnoval hlavně slovenským dějinám a jeho medievalistické texty jsou z dnešního hlediska již zastaralé. Brzy jsem ale zjistil, že se závěry dosavadního bádání o tomto svébytném dějepisci v podstatě omezují na výše uvedené konstatování, aniž by bylo zřejmé, z čeho ta averze a přezírání vlastně pramení. Přijal jsem tedy Petrovu výzvu v duchu jeho oblíbené teze: „neexistují nudná témata, jsou jenom nudní historikové“.

* * *

Když se ohlížím za desetiletím, které jsem s Václavem Chaloupeckým strávil, vidím, jak se téma rozrůstalo, jak jsem díky tomu poznával nové kraje, zajímavé lidi, inspirativní kolegy, Chaloupeckého někdejší žáky a nakonec i historikovy potomky a příbuzné. Bez jejich podpory

a laskavých a vstřícných rad by tato kniha jen těžko nabyla podoby, v jaké ji právě držíte v rukou. Sluší se jim zde poděkovat, neboť mě inspirovali, podpořili mě trpělivostí, radami a také výhradami.

Petru Čornejovi a Ivaně Čornejové vdečím za prvotní impuls a za to, že nade mnou i nad pozvolna bujícím textem po celou dobu drželi ochrannou ruku.

Historikovu vnukovi Václavu Chaloupeckému a jeho rodině děkuji za důvěru, vstřícnost a ochotu poskytnout mi vzácnou rodinnou pozůstalost takříkajíc v plen. Stejně tak jsem vděčný paní Milici Lustigové, dceři básníka a literárního vědce Pavla Bunčáka (synovce Chaloupeckého manželky Ludmily), za zprostředkování cenných dokladů příbuzenských vztahů, jež se v její rodině zachovaly.

Nemalý dík skládám Petru Frintovi, který sveřepě krotil mou nezřídka poněkud barokní syntax, a Kateřině Schwabikové za hodiny strávené nad pečlivou korekturou celého textu (i těch poznámek!) před odevzdáním do nakladatelství. Opomenout přitom pečlivou redaktorku a mou někdejší spolužačku Kamilu Veselou by bylo trestuhodné, neboť rukopisu v konečné fázi věnovala péči, kterou se nebojím nazvat nadstandardní. Jsou-li text i sazba knihy po redakční stránce čisté, vděčím za to především jí.

Janu Mervartovi, který mne pobídl k doplnění tematicky mnohovrstevnatých kapitol o čtenářsky vstřícné „iniciační úvody“, jsem zároveň dlužen poděkování za mnohá upozornění na „specifika“ česko-slovenského badatelského provozu. Dětenický rezident Jan Volák mi ochotně zapůjčil své poznámky a také mi zprostředkoval vhléd do topografie Chaloupeckého rodné obce. Vojtech Čelko z Ústavu soudobých dějin AVČR mne upozornil na četné kulturní souvislosti a nabídl mi iniciaci do slovenského a slovákistického prostředí. Řediteli Historického ústavu SAV Slavomíru Michálkovi jsem povinován díky za to, že mi opakovaně poskytl ústavní záštitu během mých badatelských pobytů na Slovensku. Miroslavu Michelovi, Adamu Hudekovi, Karolovi Hollému, László Vörösovi, Peteru Šoltésovi, Mateji Hanulovi a dalším přátelům a kolegům z Historického ústavu SAV dlužím mnohé za verbální i odborný šerm, spedici knih na trase Blava–Praha a zpět a za četné postřehy a připomínky k textu proslovené U Ferdinanda nad bernardem, v Krkonošské nad hendrychem a mnohde jinde nad mnohým jiným.

Robert Novotný z Centra medievistických studií a Petr Šámal z Ústavu pro českou literaturu zalouží díky za pohotovost při obstarávání často obskurních desiderat z ústavních knihovních fondů (a také za editaci první verze husitologické kapitoly pro čornejovský

festschrift). Vincent Múcska z Filozofické fakulty Univerzity Komenského ochotně podrobil kritickému pohledu mé „medievistické“ sondy do starších uherských dějin. Jan Chodějovský z badatelny Masarykova ústavu – Archivu Akademie věd ČR má můj obdiv a vděk za neutuchající trpělivost s mým nesoustavným těkáním po složkách Chaloupeckého pozůstalosti (a vděčím mu za kvalitní scany obrazového doprovodu), Viliamu Csáderovi z Archivu Univerzity Komenského děkuji za totéž a také za to, že mne s kolegy naučili sladit kávu medem. Martině Orosově z Archivu Pamiatkového úradu SR vděčím za upozornění na archivalie pojící se k Chaloupeckého inspektorátu, Haně Kábové a Karolu Bílkovi za rady ohledně Českého ráje, Boleslavska a Chaloupeckého nástupnictví po Josefu Pekařovi; a Radce Janků, archivářce Státního okresního archivu v Jičíně, za vyhledání materiálů k Chaloupeckého dětenickým studiím a nešťastné historii rodinného domu. Onomastičce Martině Šmejkalové z pražské pedagogické fakulty děkuji za „šmilauevovské“ konzultace, Davidu Kalhousovi za poskytnutí pracovní verze jeho knihy o Kristiánově legendě, textologovi a editorovi Gellnerova díla Michalovi Kosákovi za doplnění dochovaných svazků časopisu Mládí z brněnských fondů, panu Jiřímu Slámovi za ochotné poskytnutí jeho genealogických pokladů, Danielu Řehákovi za jeho obdivuhodnou bibliografickou důslednost, Václavu Nájemníkovi za nejedlovské souvislosti... a také mým studentům za to, že trpělivě a dlouhodobě snášeli můj nezřídka značně hypnotický stav.

V neposlední řadě jsem vděčný prof. Robertu Kvačkovi za kladné posouzení textu dizertace, v níž tato kniha nabyla tvar, a prof. Ivanu Hlaváčkovi za doporučení konečné verze do edičního plánu Nakladatelství Karolinum.

Žel čas neúprosně běží. Úctyhodným pánům Ondreji R. Halagovi a Kolomanu Gajanovi, ba ani Chaloupeckého snaše, paní Marii Chaloupecké, už knihu nikdy nebudu moci věnovat. Přesto věřím, že by z ní měli alespoň trochu radost.

Nakonec bych – inspirován Jiřím Křesťanem – rád poděkoval mamince a tátovi, „za to, že mne nechali číst tu spoustu knížek“. Kdo by to byl řekl, že nezůstanu u četby... A naposledy, ale ve skutečnosti především, těm, bez jejichž podpory a trpělivosti bych to celé nikdy nedokázal – Vojtíškoví, Anince a Barunce, která mi tu brouká v šátku během korektury zlomeného textu, a hlavně jejich mamince, mé ženě Pavle.

I. Z anarchisty knížecím archivářem

Dětenické milieu¹

Na okraji Českého ráje, nedaleko Libáně ve směru na Mladou Boleslav, leží obec Dětenice – rodiště historika Václava Chaloupeckého. Pozdější profesor Karlovy univerzity se od rodné vsi nikdy neodpoutal. I když se jako gymnazista dokázal díky anarchistické stylizaci dočasně vzdát vazby k dětenickému horizontu, ve zralém věku, kdy přijal životní styl městské středostavovské intelektuální elity, se do Dětenic radostně navracel. Vesnička v cukrovarnickém kraji se mu stala doslova útočištěm. Od poloviny dvacátých let, kdy mu zemřeli rodiče a on jako nejstarší syn zdědil rodný dům, sem pravidelně prchal z tíživého klimatu bratislavského univerzitního působiště. Trávil zde s rodinou celé akademické prázdniny, v přestavěném podkroví si zřídil pracovnu s příruční vědeckou knihovnou, napsal tu značnou část svých historických prací a nakonec zde i skončil.

Na rozdíl od předků se však nevěnoval obchodu a péči o polnosti, nýbrž ve volném čase zaléval zeleninové záhony a především rozhojňoval štěpy milovaného jabloňového sadu. Nevyhledával tedy jen procházky „na různých milých místech, opředených vzpomínkami a prosycených sladkou vůní toho našeho češství“, jak psal kolegovi Albertu Pražákovi na sklonku dvacátých let, kdy na něj nevlídnost slovenského veřejného i akademického života doléhala nejtíživěji.² Do okolí Libáně se vracel především s touhou dočkat se „zrajících jablek na zahradě i náladové vůně z našich suširen, jež mísí se už s tesklivou vlhkostí podzimních mlh a zpravidla doprovází úrodu hříbků v našich lesích, jimiž se tak krásně

1 Pokud by laskavý čtenář bytostně postrádal teoretizující úvod, který dle zasvěcených autorit prý dokáže učinit z vyprávění o dějinách historickou vědu, nalezně jej na konci, přesněji na s. 411. Soudím, že mu to tam sluší lépe.

2 Literární archiv Památníku národního písemnictví (dále jen LA PNP), fond Albert Pražák, Chaloupecký Pražákovi 17. 9. 1928.

bloudí“.³ Únik do bezčasných, pravidelně se opakujících přírodních rytmů, snadno zaměnitelný za pouhou nostalgii, byl způsobem, jímž historik vstupoval do krajiny dětství.⁴ Toto vnímání bylo navíc prohloubeno intimním vhladem do dějin regionu, k němuž se dopracoval nejen četbou beletrie, ale zejména skrze práce Augusta Sedláčka, Josefa Pekaře, Lubora Niederleho i vlastní. Nikoli náhodou nabízel Chaloupecký jako nejpravděpodobnější z možných rodišť jednoho ze svých „středověkých osvícenců“ – arcibiskupa Arnošta z Pardubic – tvrz Starou, tedy Staré Hrady u Libáně, od Dětenic coby kamenem dohodil.⁵

Chaloupeckého vztah k rodnému kraji byl i klíčem k osobnímu souznění s Josefem Pekařem, o němž prohlašoval: „(...) mám-li říci pravdu, byl mi Pekař z mých univerzitních učitelů nejmilejším a tuším, že jsem také jeho vlivu podléhal více, než kteréhokoliv jiného.“⁶ Pekař si studenta v klementinských posluchárnách povšiml jistě i proto, že sdíleli společné milieu. Jak Chaloupecký připomínal v souvislosti s Pekařovou *Knihou o Kosti*, „panství kostecké sahalo až do Osenic“,⁷ tedy do vsi s Dětenicemi těsně sousedící. Od Malého Rohozce jsou sice Dětenice vzdáleny téměř čtyřicet kilometrů, ale pokud by učitel i žák upřeli zrak z prahu otcovského domu k rodné obci toho druhého, jejich pohledy by se protly nad Humprechtem, Kostí a Hrubou Skálou. Český ráj byl prostorem, do něž se oba vraceli jak na odpočinek, tak badatelsky.⁸ Jejich užší kolegiální vztahy se sice začaly odvíjet až poté, co Chaloupecký dokončil univerzitní studia, pozdější dědic Pekařovy pražské katedry však nikdy nezapomněl na několik hodin dějepisu na sklonku primy

3 Tamtéž.

4 K uchopování krajinného horizontu Václav CÍLEK – Vojen LOŽEK a kol., *Obraz krajiny. Pohled ze středních Čech*, Praha 2011, s. 104–136, 169n (ke krajinně Českého ráje), s. 191–264 (oddíl III – Vstupit do krajiny).

5 Václav CHALOUPECKÝ, *Arnošt z Pardubic. První arcibiskup pražský*, 2. rozšířené vydání, Praha 1946, s. 22. K diskusi nejnověji a zřejmě definitivně Zdeňka HLEDÍKOVÁ, *Arnošt z Pardubic. Arcibiskup, zakladatel, rádce*, Praha 2008, s. 19–21.

6 Archiv Akademie věd ČR (AAVČR), fond V. Chaloupecký, k. 6, i. č. 394 (5) /Hanus Jan Opočenský/, Chaloupecký Heidlerovi 5. 5. 1916. Nepodepsaný list (zřejmě opis pořízený v obavě, že by se originál mohl cestou z fronty ztratit) je ve fondu omylem zařazen k jinému adresátovi. Z obsahu vyplývá, že byl adresován Janu Heidlerovi a je odpovědí na dopis ze 12. 4. 1916. Viz tamtéž, k. 3, i. č. 155.

7 Archiv Národního muzea (ANM), fond Josef Hobzек, k. 3, i. č. 109, Chaloupecký Hobzkovi 12. 3. 1937.

8 Srv. Václav CHALOUPECKÝ, *K Pekařově šestdestiatke*, Slovenský denník 15. 4. 1930, s. 2–3, dokončení tamtéž 16. 4. 1930, s. 2–3. Chaloupecký tento moment nezdržuje náhodou: sám se v letních měsících s Pekařem v rodném kraji setkával. Těž Zdeněk KALISTA, *Josef Pekař*, Praha 1994, s. 53–54.

mladoboleslavského gymnázia, v nichž churavějícího profesora Bareše od 3. května do začátku prázdnin zastoupil Barešův někdejší student Josef Pekař. Jak Chaloupecký později vzpomínal, Pekař, jenž už tehdy směřoval k docentuře, byl „zcela odlišný od ostatních profesorů, ani obvyklého notesu neměl, a kolikrát přecházel po třídě nevnímaje ani odpovědi žáků.“⁹ Toto setkání osudy dětenického rodáka v mnoha ohledech předznamenalo.

Obr. 1 Rodná obec Václava Chaloupeckého, jíž dominuje zámek, kdysi obývaný podnikavým maltézským rytířem a podporovatelem železniční dopravy Otheniem Mariou Lichnowským, cca 20. léta

9 Viz *Výroční zpráva c. k. vyššího státního gymnasia v Mladé Boleslavi 1894/1895*, s. 67. Srv. též ANM, fond Josef Hobzek, k. 3, i. č. 109, Chaloupecký Hobzkovi 12. 3. 1937. Hobzek tuto informaci zhodnotil in: Josef HOBZEK, *Příspěvky k životopisu Josefa Pekaře*, in: O Josefu Pekařovi. Příspěvky k životopisu a dílu, Rudolf Holinka (ed.), Praha 1937, s. 309.

Mezi buřiči, maltézskými rytíři a cukrovou řepou

Aneb jak vesnický hoch
pohrdl maloměstem
a odešel do Prahy za kulturou.¹⁰

Doba: zlatá éra c. a k. gymnázií

Dějiště: za školou

Zvíře: železný oř

Rostlina: *Beta vulgaris var. altissima*

Symbol: osmihrotý kříž

- ♣ Byla dětenická vrchnost osvětlená?
- ♣ Lze před dětmi utajit židovské kořeny?
- ♥ Kde vyšly prvotiny Františka Gellnera?
- ♦ Kdy se na mladoboleslavském gymnáziu zrodila anarchistická buňka?

Součástí životopisů známých vědců bývá pojednání o skvělých studijních výsledcích, jež je předurčily k intelektuální dráze. V případě Václava Chaloupeckého o něčem podobném psát nelze. Pravda – v malotřídce, která stála na dětenické návsi přímo proti jeho rodnému domu, prospíval

¹⁰ Když mne onchdá kolega Jan Mervart v posudku dizertace, z níž tento text vzešel, pobídl, abych každou kapitolu na závěr shrnul v sumarizujících tezích, byl jsem v rozpacích. Autor by tuším neměl čtenáři podsouvat, co se měl dočíst. Domnívaje se tedy, že historiografický text z hlediska recepční estetiky podléhá stejným očekáváním jako třeba noční toulky po Dublinu, rozřešil jsem zmíněnou výzvu pomocí mírně návodných indicií. Více též v doslovu na s. 414.

natolik dobře, aby ho řídící učitel Antonín Vacek doporučil na studia.¹¹ Odchod na mladoboleslavské gymnázium se ale ukázal jako nešťastná volba. Prima byla ve školním roce 1894/95 přeplněná. Sešlo se dvaasedmdesát studentů, kteří byli rozděleni do dvou tříd. V I. b byl třídním latinář Václav Řehák a hodin dějepisu se ujal stárnoucí František Bareš. Těžko říci, zda to bylo tímto „mnohmluvným“ mužem, jenž „nedovedl vyjít mladistvému nadšení ničím podstatným vstříc“ (jak o Barešovi konstatoval Zdeněk Kalista a před ním ještě ostřeji Pekař),¹² či zda vesnického hochu pohltily nástrahy maloměsta. Rapidní propad studijních výsledků však nešlo nevidět. V podnájmu u Otty Hradce, mistra dlaždičského,¹³ se novopečený gymnazista vyvázal z dohledu rodičů, přísné babičky i strýce faráře a zkrátka zvlčil.

Obř. 2 Rodí se buřič... Václav Chaloupecký v kvartě mladoboleslavského gymnázia, 1898

11 Státní oblastní archiv v Zámrsku – Státní okresní archiv Jičín (dále jen SOkA Jičín), fond Archiv obce Dětenice (dále jen AO Dětenice – nezpracováno), Základní škola Dětenice, Výkazy návštěvy a prospěchu žáků obecné školy v Dětenicích, 1888/89–1892/93 (nezprac.). Za zpřístupnění materiálu vděčím laskavosti paní archivářky Radky Janků. Srv. též Jan VOLÁK, *Univ. prof. PhDr. Václav Chaloupecký: 120 let od jeho narození a 50 let od jeho úmrtí*, Listy starohradské kroniky 25, 2002, s. 47.

12 Z. KALISTA, *Josef Pekař*, s. 22.

13 Státní okresní archiv Mladá Boleslav (dále jen SOkA Mladá Boleslav), fond Gymnázium Mladá Boleslav, Třídní výkaz z roku 1894/1895, kniha č. 343, s. 5.

Na konci primy přinesl jedničky pouze z dějepisu a ze zpěvu,¹⁴ což u budoucího historika z vesnice ležící vedle Förstrových Osenic nepřekvapí. Jinde už ale byly trojky. V sekundě přibyla trojka i z dějepisu. V závěru sexty se rodiče dozvěděli, že synovo mravné chování je pouze zákonné, pilnost nestálá, úprava písemných prací neúhledná, v náboženství je dostatečný (to strýce jistě potěšilo) a tak to šlo s výjimkou dobré z češtiny až dolů. Z latiny dělal u Václava Řeháka reparát – nakonec také dostatečně.¹⁵

Který ze spolužáků se však už v kvintě mohl pochlubit tím, že mu v *Lumíru* otiskli básničku?¹⁶ Jeden ano – Josef Mach z vedlejší třídy, syn zámeckého zahradníka knížat Thurn-Taxisů v Loučeni, zažil svůj tištěný debut už v tercii.¹⁷ Chaloupecký (vlastně Banjom, jak si začal říkat)¹⁸ se s ním rychle spřátelil. Brzy nebylo tajemstvím, že pánové František Gellner, Josef Mach a Václav Chaloupecký bývají viděni společně a (jak trefně poznamenal jejich později příšedší spolužák Jiří Mahen) „s Kropotkinem v kapse“.¹⁹ Gellner byl sice o tři roky starší než dětenický buřič a jeho loučeňský kumpán, ale chodil do třídy s Machovým bratrem Gustavem.²⁰ Spiklenectví anarchistického kroužku vyústilo v kvintě (to už někdejší primány sloučili do společné třídy, bylo jich

14 Tamtéž.

15 SOKA Mladá Boleslav, fond Gymnázium Mladá Boleslav, Třídni výkaz z roku 1899/1900, kniha č. 348, s. 10.

16 Jiří BANJOM [= Václav CHALOUPECKÝ], *Rozbitý ideje...*, Z nejmladší poezie české, Lumír 27, 29/1898–1899, s. 340.

17 Mach vydal roku 1897 ve *Volných směrech* parodii na symbolisticko-dekadentní poezii. Ke kontextu celé generace více František BURIÁNEK, *Generace buřičů. Básníci z počátku 20. století*, Praha 1968, ke Gellnerovi, Mahenovi, Machovi a mladoboleslavskému „centru“ zejm. s. 126n. K Machovu rodinnému zázemí viz Josef MACH, *Života běh*, Praha 1980, s. 6, přes všechnu ironickou dikci (a zřejmě odkaz na Karla Maye) zcela věrně: „Jako většina našich buditelů i já narodil jsem se pod střechem doškovou, v Loučeni, malé to více v bývalém kraji Boleslavském. Své útlé mládí prožil jsem ve stínu palm a borovic. Otec byl zahradníkem v zámeckém parku, kde bylo a je asi doposud mnoho divukrásných skleníků – a tam jsou ty palmy. Kol dokola pak rostou hluboké knížecí lesy, plné zelených alejí, rybníků a podobných věcí, tam jsou ty borovice. Je to vůbec velmi romantické, takže i z malého dítěte snadno se tam může stát spisovatel.“

18 Jeho původní pseudonym však zněl Kirsten, Srv. Archiv akademie věd České republiky (dále jen AAVČR), fond Václav Chaloupecký, k. 5, i. č. 329, Josef Mach Chaloupeckému 4. 1. 1945. Ještě v roce 1937 ho někdejší literární souputník Jiří Mahen oslovil „Milý Banjome!“ Srv. AAVČR, fond Václav Chaloupecký, k. 5, i. č. 328, Mahen Chaloupeckému 6. 5. 1937. Na adresu tehdejšího rektora bratislavské univerzity ovšem konstatoval. „Ty už jsi ovšem docela jinde a správně.“ [podtrhl Mahen – pozn. MD].

19 Jiří MAHEN, *Milý příteli*, in: 250 let gymnasia v Mladé Boleslavi, Mladá Boleslav 1938, s. 124.

20 Srv. stavy tříd in: *Výroční zprávy c. k. vyššího státního gymnasia v Mladé Boleslavi 1894–1900* (nestr.).